

ÍKAMIUT, SUKKERTOPPEN DISTRIKT HISTORISK STREJFLYS OVER EN NEDLAGT BOPLADS

Af viceskoleinspektør *Erling Pedersen*

„Der fortælles om en overordentlig hurtig kajakmand, som boede på Agpamiut dengang Sydlændingene bosatte sig ved Íkamiut. Hans navn var Mitinguak . . .“. Således begynder fortælling nr. 159 i H. Rinks: Eskimoiske Eventyr og Sagn. (Kbhv. 1866). Videre berettes det, hvorledes en sydlænding kom for at opfordre til kappestrid i kajakroning. Mitinguak hentede forstærkning hos den berømte kajakroer Tigak fra det nordligere liggende Narssarmiut, og resultatet blev naturligvis, at sydlændingen måtte rejse beskæmmet hjem til Íkamiut igen.

Hvad der har særlig interesse i denne forbindelse er vendingen: „dengang Sydlændingene bosatte sig ved Íkamiut.“ Udover det velkendte tema, kappestrid med sydlændinge (dvs. eskimoer fra de nuværende Frederikshåb eller Julianehåb distrikter), synes fortællingen ikke at have indhold, der har kunnet betinge den som vandre-sagn. Muligheden for, at den indeholder en historisk kerne er derfor ret stor. Den slags fortællinger har sjældent haft en levetid på mere end 150 år, og da den er nedskrevet i 1850'erne, kan den altså tænkes at være foregået i begyndelsen af det 18. århundrede.

Da kolonisationen begyndte, var det almindeligt, at grønlænderne foretog lange handelstogter. Sydlændinge kom jævnligt gennem distriktet på vej mod Disko Bugt, og omvendt foretog familier fra Disko Bugt lange handelsrejser til det sydlige Grønland. Det synes også som om Kangâmiut nord for Sukkertoppen og Umanak-øen syd for byen har været traditionelle mødepladser for rejsende fra nord og syd. Ved sammenkomsterne her handledes der, men da en stor del af deltagerne endnu var hedninger, har naturligvis trommedanse og angakokseancer hørt til dagens orden. Handelen så en økonomisk fare i disse handelsrejser, og missionærerne misbilligede, sikkert med rette, sammenkomsterne som en fare for deres nyerhvervede proselyter. Begge parter bekæmpede af al magt rejselysten, og det lykkedes så godt, at i Vestgrønland var de lange strejftog helt ophørt inden udgangen af århundredet. Fra da af indskrænkedes rejserne til de korte ture mellem vinterpladserne på yderøerne og sommerpladserne inde i fjordene. Befolkningen kom til at leve i ret isolerede grupper

omkring den stedlige handels- og missionsstation, og grænserne mellem de forskellige handelsdistrikter kom mere eller mindre til at danne folkeskel.

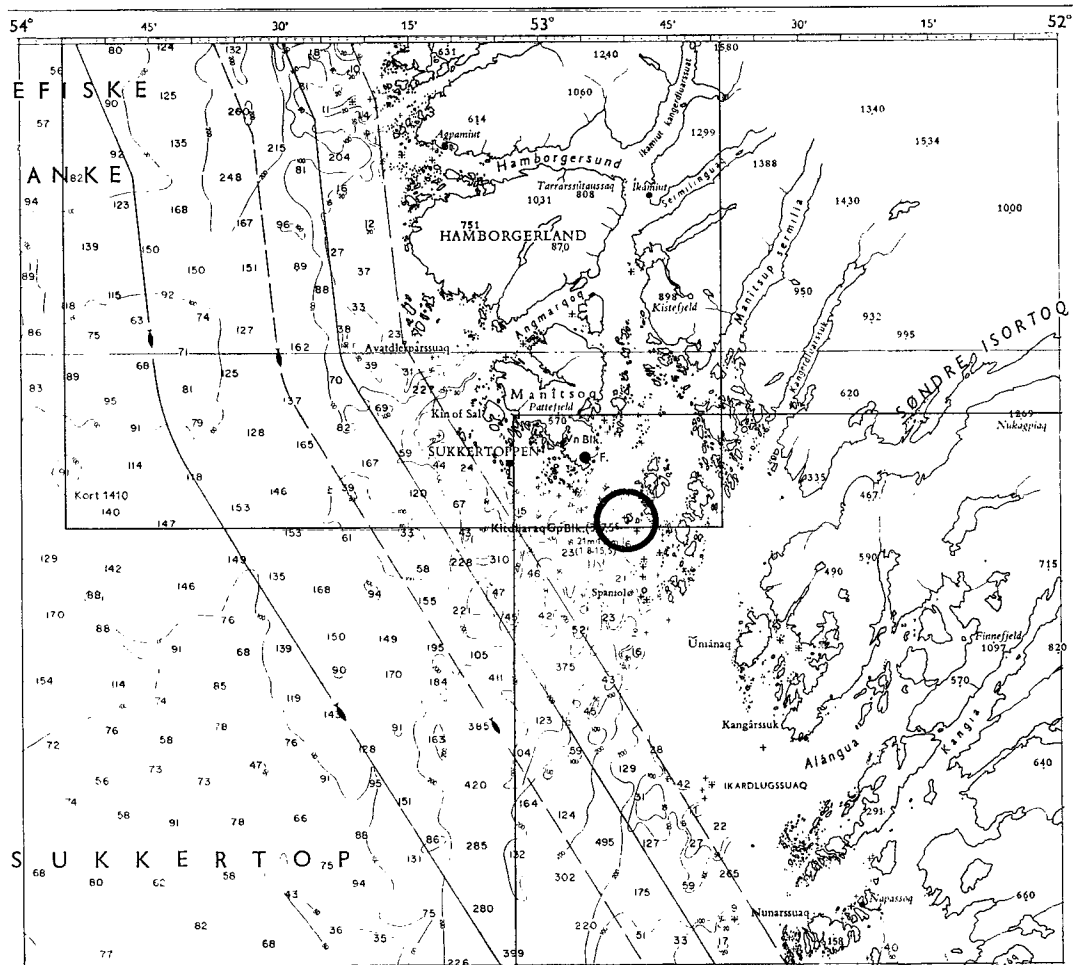
Der er altså virkelig en mulighed for, at en eller flere sydlandske familier i denne periode kan have taget fast ophold ved Íkamiut, måske kun for en kortere årrække.

I de historiske beretninger er der ikke nogen hjælp at hente, og der er specielt intet, som antyder en bosættelse af sydlændinge ved Íkamiut. Her må det dog indskydes, at kendskabet til området var meget ringe inden oprettelsen af Gamle Sukkertoppen ved Kangâmiut i midten af århundredet. Hans Egede kom til Íkamiut 1723 på gennemrejse. Han omtaler stedet som folkerigt, og sagnet beretter forøvrigt, at han på Hamburgerland, på den anden side af sundet, holdt prædiken for de derboende grønlandere stående på den store offersten for vejfarende. Da Thorhallesen kom til Íkamiut i 1775, blev stedet kun benyttet som vinterboplads for nogle døbte fra Kangamiut. Også Giesecke nævner fra 1810 kun stedet som en lille vinterboplads, mens Rink fra midten af århundredet opgiver o. 50 beboere. Da Knud Rasmussen besøgte Íkamiut i 1902, var der kun fem familier i tre usle jordhuse (Under Nordenvindens Svøbe. 1906). I begyndelsen af dette århundrede fandt en ny opblomstring sted, men i 1958 blev bopladsen nedlagt, og skolekapellet indrettet til lejrskole.

Forsøger man nu at anskue problemet fra en anden side, får det fornyet og udvidet interesse.

Mens der ikke er dialektforskelle mellem Sukkertoppen og de sydlige udsteder, Napassoq og Atangmik, er der en udtalt dialektforskel mellem Sukkertoppen og Kangamiut. For en ikke-grønlandsktalende er den tydeligst markeret i udlyden e. I Sukkertoppen udtales den som et dansk e i udlyd, mens den i Kangamiut bliver til et tydeligt i. Iøjnefaldende er det også, at befolkningen i Kangamiut er orienteret mod nord, mod Itivdleq og Holsteinsborg, en orientering, som antagelig er fremmet ved de fælles renjagter i Søndre Strømfjord. I Sukkertoppen er befolkningen orienteret mod syd til og med Godthåb, og renjagterne fandt i ældre tid sted i Søndre Isortoq. Da også Agpamiut var utvetydigt orienteret mod nord, og det gamle Sätormiut mod syd, kommer Íkamiut til at danne grænsen.

Ser man derefter på de geografiske og klimatiske forhold, bliver tanken om en folkegrænse ved Íkamiut meget naturlig. Netop her skyder indlandsisen en bue ud mod havet, så den ligger kun 14 km fra bopladsen, og ydermere er dele af det høje, stejle Hamburgerland isdækket. Dette betinger, ligesom ved Frederikshåb Isblink, i forbindelse med de 1-2000 m høje fjelde, en ret skarpt markeret klimaændring; fra en fugtig, atlantisk præget sydside til en mere tør og fastlandspræget nordside. En tilsvarende ændring i vegetationen er naturligvis påviselig. Også havstrømmene har deres betydning. Fra nord føres vestisen så lang sydpå som til Kangamiut, før den driver til havs. Dette har betinget kangamiut'ernes gamle berømmelse som hval-

Søkort-Arkivet

Sukkertoppen distrikt, udsnit af et søkort.

rosjægere og udviklingen af deres særlig kraftige fangstredskaber. Ud for Sukkertoppen er der sjældent eller aldrig is, idet storisen fra syd kun sjældent når så langt nord på som til Napassoq. Sukkertopperne var da også i ældre tid eksperter i fangst af storsæler på det åbne hav. Endelig kan det anføres, at når bortses fra mildningen i dette århundrede, har islægget nord for Hamburgerland endnu kunnet betinge begrænset brug af hundeslæde, mens det syd for Hamburgerland næppe siden den sidste store indvandring til disse egne begyndte i 13.-14. årh. har været anvendeligt til slædekørsel. Landkørsel har ikke været mulig.

Det er indlysende, at området omkring Sukkertoppen må have virket som en barriere mod de nordfra kommende indvandrere med deres stærkt specialiserede, højarktiske kultur. Arkæologien synes at støtte denne antagelse. Therkel Mathiassen nævner i „Ancient Eskimo Settlements in the Kangamiut Area“ (1931) ca. 60 fund af den ældste, runde hustype i Kangamiut-området nord for Hamborgerland, og samme hustype har han fundet på Umanak-øen syd for Isortoq. Jeg har selv set adskillige af disse husruiner ved Kangamiut, men senere er det under et 3-årigt ophold ved Sukkertoppen ikke lykkedes mig at finde en eneste ruin af denne type mellem Ikamiut og Isortoq.

Det er et spørgsmål, om den tidligere store befolkningskoncentration ved Kangamiut hovedsagelig skyldes de dengang dårlige betingelser i det egentlige Sukkertop-område. Man kan derefter tænke sig, at dette område i første omgang er blevet forbigået på den videre vandring mod syd. Måske har det ligget som et tomrum endnu et par århundreder, hvorefter det er blevet befolket, men denne gang af sydfra kommende familier. Derved ville den ejendommelige folkegrænse ved Ikamiut fuldt ud have fundet sin forklaring.

Endelig kunne hele problemstillingen udvides til også at omfatte de fund fra ældre eskimo-kulturer, der er gjort. Ved Ikamiut fandt Robert Petersen i 1963 kulturlag, som vist kan henføres til både Sarqaq- og Dorset-kulturen. Sådanne ruinpladser findes utvivlsomt i meget stort antal langs hele kysten, man har blot ikke hidtil haft øje for at lokalisere dem. Der må findes og udforskes mange af dem, før vi får et nogenlunde klart billede af disse kulturer og deres tidsmæssige indplacering i Grønlands historie. Endnu er det vel et åbent spørgsmål, om der kan have levet rester af Dorset-folket, da de første Thule-eskimoer indvandrede?

Givet er det, at Grønland endnu er en rig arbejdsmark for både arkæologer og folkemindesamlere. Ønskeligt ville det være, om der, i lighed med den geologiske kortlægning af Grønland, kunne afsættes midler til en lige så solid og grundig kortlægning af Grønlands kulturminde, med en tilhørende videnskabelig analyse af materialet. Meget er allerede opnået, og både i Danmark og i Grønland findes folk, som har bevist, at de kan videreføre arbejdet, hvis de får tiden og midlerne dertil. I en tid, hvor alle kræfter i Grønland sættes ind på den materielle udvikling og dermed på en omstilling til et rent europæisk livsmønster, kan det somme tider synes, som om sprogbarrieren skal blive grønlændernes sidste forsvarsværk i bestræbelserne for at opretholde en national egenart. Kunne danske og grønlændere netop i disse år i fællesskab løse en sådan kulturel opgave er det sandsynligt, at denne indsats både i Grønland og i Danmark kunne være medvirkende til en fornyet interesse for Grønlands fortid og til en dybere forståelse af, hvad der betinger den grønlandske egenart, og hvori denne egenart egentlig består.